

DOKUMENTACJA KONSERWATORSKA

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

zachowanej przedwojennej reklamy na elewacji kamienicy przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie

Fot.1. Zachowane przedwojenne malowane litery na elewacji frontowej kamienicy przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie.

Autor opracowania i fotografii :

Lidia Piotrowska-Cześnik

mgr konserwacji elementów i detali architektonicznych

Treść opracowania podlega przepisom o prawie autorskim i nie może zostać zmieniona bez zgody autora.

Stargard kwiecień 2024r.

Wstęp

Opracowanie wykonano na zlecenie Stargardzkiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Spółka z o.o. w Stargardzie z siedzibą przy ul. Struga 29, w związku z planowaną termomodernizacją budynku przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie. Opracowanie zawiera opis programu prac konserwatorskich obejmującego zachowanie i konserwację napisów reklamowych na elewacji frontowej kamienicy na wysokości parteru na ścianach między oknami wraz z dokumentacją fotograficzną stanu zachowania oraz wstępnym oszacowaniem kosztów prac konserwatorskich tego napisu.

Treść opracowania podlega przepisom o prawie autorskim i nie może zostać zmieniona bez zgody autora.

I. IDENTYFIKACJA ZABYTKU

- **Kamienica mieszkalna przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie, zachowana malowana na tynku przedwojenna reklama o treści : „ Wein und” „ Bier” „ Stube”.**
- Kamienica mieszkalna, mury ceglane , tynkowana z dekoracjami sztukatorskimi,
- Czas powstania : XIX w.
- Materiał : ściany murowane z cegły ceramicznej; tynki elewacyjne mineralne wapienno-piaskowe, litery reklamy przedwojennej malowane farbami elewacyjnymi w kolorze ciemnoszarym i podkreślone jasnym błękitem, tło w odcieniu koloru ugrowego; powierzchnia liter delikatnie spękana,
- Autor reklamy : nieznanymi.

Zamawiający: Stargardzkie TBS Sp. z o.o. w Stargardzie , ul. Struga 29,

Wykonawca badania i opracowania: Lidia Piotrowska-Cześniak

mgr konserwacji elementów i detali architektonicznych

- Podstawa opracowania:
- umowa o dzieło nr UMTBS/20/150324 zawarta w dn. 18 marca 2024 r w Stargardzie,
- badania tynków i warstw barwnych liter na elewacji wykonane osobiście przez autorkę dokumentacji w kwietniu 2024r.
- Podobne elewacje kamienic w Stargardzie jako materiał porównawczy do stylistyki i materiałów stosowanych w budownictwie mieszkalnym w XIX w.

Czas realizacji badania i opracowania: 18 marca – 18 kwietnia 2024r.

II. KRÓTKI OPIS ZABYTKU

Fot.2. Elewacja kamienicy mieszkalnej przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie, gdzie zachowała się przedwojenna reklama na wysokości okien parteru, malowana na tynkach w polach pomiędzy oknami, po lewej stronie. Strzałkami zaznaczono miejsca zachowanego napisu o treści : „Wein und” „Bier” „Stube”. Zachowały się łącznie trzy powierzchnie z malowanym napisem. Stan w kwietniu 2024r. (autor fot.: L. Piotrowska-Cześniak).

Kamienica mieszkalna przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie, gdzie na elewacji frontowej zachowana jest malowana na tynku przedwojenna reklama o treści : „ Wein und” „ Bier” „Stube.” Kamienica postawiona z murów ceglanych, tynkowana z dekoracjami sztukatorskimi. Czas powstania: XIX w. Materiał : ściany murowane z cegły ceramicznej; tynki elewacyjne mineralne wapienno-piaskowe, litery reklamy przedwojennej malowane farbami elewacyjnymi w kolorze ciemnoszarym i podkreślone bardzo jasnym rozbielonym błękitem, tło w odcieniu ciepłego koloru ugrowego; powierzchnia liter delikatnie spękana. Autor malowanej reklamy nie jest nieznan.

Fot.3. Brama wejściowa do kamienicy przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie, kwiecień 2024r.

III. KRÓTKA HISTORIA I OPIS STANU ZACHOWANIA ZABYTKU - malowanej na tynku przedwojennej reklamy'

Kamienica mieszkalna powstała w XIX w. podobnie jak sąsiednie przedwojenne zabudowania mieszkalne w tym rejonie Stargardu. Na elewacji frontowej pomiędzy oknami parteru zachowany jest stuletni napis reklamowy.

Wymiary tynkowanych pól na których naniesiono napis wynoszą kolejno od lewej strony :

1. napis „**Wein Und**” jest na powierzchni o wys. 50 cm i szer. 90 cm
2. napis „**Bier**” jest na powierzchni o wys. 50 cm i szer. 44 cm
3. napis „**Stube .**” jest na powierzchni o wys. 50 cm i szer. 46 cm.

Cała powierzchnia tynku sumując te 3 pola to dokładnie 1,0 m² tynku i malowanego napisu. Tynk jest mineralny wapienno-piaskowy z dodatkiem gruboziarnistych wypełniaczy. Zachowane warstwy barwne porównano z wzornikiem barwnym farb firmy KEIM-PALETTE exclusiv Keim farben. Kolor tła jest jasny w ciepłym odcieniu ugrowym. Główne litery są w

kolorze ciemnym szarym, natomiast zaakcentowane są kolorem jasnym rozbielonym błękitnym. Oczywiście obecnie po ok. 100 latach od czasu powstania wszystko jest wypłowiałe od słońca, przypatynowane kurzem i spękanę z widoczną siatką tych spękań.

Na kilku fotografiach poniżej pokazano stan zachowania malowanych na tynku liter na kolejnych trzech polach pomiędzy oknami parteru kamienicy, kolejno od lewej strony do prawej.

Foto.4. Lewa strona elewacji frontowej kamienicy przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie. Czytelne zachowane liternictwo przedwojennej reklamy. Tu zachowane słowa w j. niemieckim : „ **Wein und** „....., widoczny częściowy ubytek tynku głęboki do powierzchni ceglanego muru. Stan w kwietniu 2024r. (autor fot.: L. Piotrowska-Cześnik).

Foto. 5. Narożnik po lewej stronie elewacji kamienicy przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie. Widoczny ubytek tynku aż do powierzchni ceglanego muru. Niezbędne jest uzupełnienie ubytków tynku zaprawą mineralną o podobnym składzie i parametrach. Liternictwo czytelne i zachowane. Stan zachowania w kwietniu 2024r. (autor fot.: L. Piotrowska- Cześnik).

Foto. 6. Zbliżenie na zachowany fragment liternictwa przedwojennej reklamy. Tynk jest mineralny wapienno-piaskowy. Zachowane warstwy barwne porównano z wzornikiem barwnym farb firmy KEIM-PALETTE exclusiv Keim farben. Kolor tła jest jasny w ciepłym odcieniu ugowym. Główne litery są w kolorze ciemnym szarym, natomiast zaakcentowane są kolorem jasnym rozbielonym błękitnym. Oczywiście obecnie po ok. 100 latach od czasu powstania wszystko jest wypłowiałe od słońca, przypatynowane kurzem i spękane z widoczną siatką tych spękań.

Stan zachowania tynków na trzech polach pomiędzy oknami na parterze kamienicy po lewej stronie, tam gdzie jest zachowany napis przedwojennej reklamy jest słaby, kruszy się przy dotknięciu palcem. Wymaga wykonania wzmocnienia strukturalnego odpowiednim preparatem krzemooorganicznym np. firmy **Remmers, preparat KSE 100 lub KSE 300**. Wzmocnienie należy wykonać wcześniej nim przystąpi się do konserwacji malowanego napisu, tak aby zachowany tynk uległ wzmocnieniu i utwardzeniu pod wpływem preparatu

krzemoorganicznego. Zazwyczaj minimum tydzień do 4 tygodni w celu odparowania rozpuszczalników i utwardzeniu żywicy.

Fot.7. Napis w j. niemieckim **BIER** czyli piwo. Stan w kwietniu 2024r.

Fot.8. Zbliżenie na fragment z napisem Bier i częściowy ubytek tynku poniżej. Stan zachowania w kwietniu 2024r. (autor fot.: L. Piotrowska-Cześnik).

Fot.9. Zachowany napis w j. niemieckim Stube. Oznaczający ławę/handlową. Stan zachowania w kwietniu 2024r.

Fot.10. Zbliżenie na pole między oknami z zachowanym malowanym napisem Stube .

Fot.11. Zbliżenie na tynk mineralny wapienno-piaskowy z dodatkiem grubych ziaren piachu, całość w kolorze jasnoszarym. Stan zachowania słaby, kruszy się przy dotknięciu palcem. Wymaga wykonania wzmocnienia strukturalnego odpowiednim preparatem krzemooorganicznym np. firmy **Remmers**, preparat **KSE 100** lub **KSE 300**.

Brakujące fragmenty tynku mineralnego np. w narożniku po lewej stronie elewacji kamienicy przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie wymagają uzupełnienia. Niezbędne jest uzupełnienie ubytków tynku zaprawą mineralną o podobnym składzie i parametrach. Można zastosować gotowe tynki produkowane i sprzedawane przez jedną z firm dostarczających materiały tynkarskie do zabytkowej architektury t. Remmers, Keim lub Optolith.

IV. OPIS PRZEBIEGU BADANIA KOLORYSTYKI zachowanej przedwojennej reklamy.

Badanie kolorystyki na wysokości parteru elewacji kamienicy mieszkalnej zostało przeprowadzone przez autorkę opracowania. Wykonano umieszczoną w niniejszym opracowaniu dokumentację fotograficzną miejsc z zachowanym malowanym na tynku liternictwem przedwojennej reklamy. Kolorystykę zachowanych warstw barwnych porównano ze wzornikiem kolorów jednej z firm dostarczających materiały, w tym farby elewacyjne, do zabytkowej architektury. Wykorzystano wzornik kolorów firmy **KEIM – PALETTE exclusiv Keim Farben**.

Kolor tła reklamy wg. wzornika barw firmy KEIM to **nr 9073** tj. jasny ciepły rozbielony ugier.

Podstawowy kolor liter to wg. wzornika firmy Keim nr **9382** czyli ciemna szarość.

Kolor podkreślający ciemnoszare litery to jasny błękit nr wg wzornika Keim to nr **9432** czyli jasny rozbielony błękit.

Fot.12. Przy ustalaniu kolorystyki zachowanego napisu reklamowego wykorzystano wzornik farb firmy Keim, która produkuje farby do zabytkowej architektury w tym farby silikatowe na bazie szkła wodnego.

V. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH malowanej przedwojennej reklamy.

1. Wykonać dokumentację fotograficzną stanu zachowania przed przystąpieniem do konserwacji.
2. Wydzielić konserwowaną powierzchnię tynku i zachowanego napisu na 3 powierzchniach np. taśmą zamocowaną na szpilki lub cienkie gwoźdźdiki, tak aby oddzielić ją od pozostałych powierzchni które będą remontowane w trakcie termomodernizacji elewacji kamienicy.
3. Utrwalić i wzmocnić strukturalnie zachowane tynki i malowane litery poprzez impregnację preparatem wzmacniającym np. krzemooorganicznym roztworem estrów kwasu etylokrzemowego w postaci gotowego preparatu firmy Remmers np. KSE 100 lub KSE 300.
4. Pozostawić zaimpregnowaną powierzchnię do odparowania rozpuszczalnika i wzmocnienia tynków, zgodnie z zaleceniem producenta w karcie technicznej. Wzmocnienie należy wykonać wcześniej nim przystąpi się do konserwacji malowanego napisu, tak aby zachowany tynk uległ wzmocnieniu i utwardzeniu pod wpływem preparatu krzemooorganicznego. Zazwyczaj minimum tydzień do 4 tygodni w celu odparowania rozpuszczalników i utwardzeniu żywicy.
5. Brakujące fragmenty tynku mineralnego np. w narożniku po lewej stronie elewacji kamienicy uzupełnić tynkiem mineralnym wapienno-piaskowym zaprawą mineralną o podobnym składzie i parametrach. Można zastosować gotowe tynki produkowane i

sprzedawane przez jedną z firm dostarczających materiały tynkarskie do zabytkowej architektury t. Remmers, Keim lub Optolith.

6. Pomalować ubytki w malowanych literach farbami elewacyjnymi silikatowymi (gdzie spoiwem jest szkło wodne) przeznaczonymi do powierzchni zabytkowych np. firmy Keim, stosując zasadę retuszu jak dla malarstwa ściennego na podłożu mineralnym. Zastosować np. Silikat Farbe w odpowiednich kolorach tj. ciemnoszarym i jasnym niebieskim. Malować tylko same ubytki w powierzchni liter.

7. Pomalować tynki w tle liter na stonowany kolor jasny ciepły ugrowy w tle liter zgodnie z zachowanymi fragmentami i wg. podanego nr farby z palety barwnej firmy Keim.

8. Wykonać dokumentację fotograficzną i opisową przeprowadzonych prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych malowanej reklamy.

VI. Szacunkowy koszt przeprowadzenia pełnej konserwacji wraz z retuszem kolorystycznym

Szacunkowy koszt przeprowadzenia pełnej konserwacji wraz z retuszem kolorystycznym wyliczono na podstawie obmiaru powierzchni reklamy oraz średniej stawki przyjętej dla tego typu prac konserwatorskich jak dla 1,0 m² konserwowanej powierzchni. Czas trwania prac zaplanowano na 2 miesiące. Pole powierzchni przemnożono przez wysokość przeciętnego/średniego krajowego wynagrodzenia w roku bieżącym, co wyniosło ok. 4.300,00zł brutto słownie (cztery tysiące trzysta zł brutto). Szacowany czas trwania prac to 2 miesiące z uwzględnieniem wysezonowania rekonstrukcji ubytków tynku i wzmocnienia starego tynku po impregnacji preparatem wzmacniającym na bazie żywicy krzemooorganicznej.

VII. WNIOSKI I ZALECENIA KONSERWATORSKIE

Należy zachować, zabezpieczyć, wzmocnić i zakonserwować przedwojenny napis reklamowy na wysokości parteru na elewacji kamienicy przy ul. Młyńskiej 10 w Stargardzie. W tym celu należy przeprowadzić jego konserwację i retusz kolorystyczny odpowiednimi farbami silikatowymi na bazie szkła wodnego. Zaproponowano do uzupełnienia ubytków tynku mineralnego gotową zaprawę wapienno-piaskową firmy Remmers. Keim lub Optholit, a farby z palety farb firmy Keim-Palette ze spoiwem ze szkła wodnego.

W związku z faktem, że kamienica ma charakter zabytkowy i usytuowana jest w zabytkowej strefie miasta Stargardu, należy w trakcie projektowanego i planowanego remontu elewacji tej kamienicy zachować jej obecną oryginalną kolorystykę. Uwzględnić również należy fakt, że widoczna kolorystyka utraciła swoją pierwotną intensywność. Obecnie jest przybrudzona i poszarzała oraz wypłowiata na skutek działania światła słonecznego przez ok. 100 lat jej istnienia.

Autorka badania, opracowania i fotografii :

Lidia Piotrowska-Cześćnik

mgr konserwacji elementów i detali architektonicznych

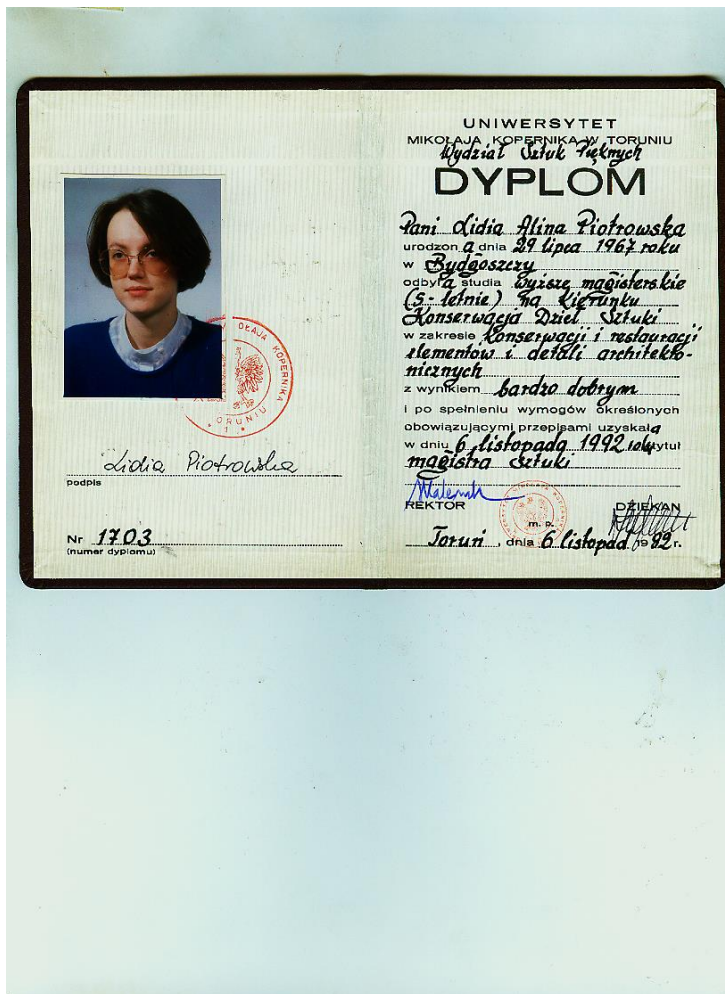
ul. Polna 16 B m 2, 87-100 Toruń

Dyplom UMK Toruń nr 1703 uzyskany w 1992 r.

pozwolenie na pracę przy zabytkach wydane przez WKZ Szczecin w 1993 r.

15.04.2024r.

VIII. Uprawnienia autorki do pracy przy zabytkach :

Skan dyplomu uzyskanego w listopadzie 1992r.